

Índex

A

Acció positiva

Agent per a la igualtat

Androcentrisme

Assetjament per raó de sexe

Assetjament sexual

B

Bretxa de gènere

Bretxa salarial

Bretxa tecnològica o digital

C

Coeducació

Comissió Interministerial d'igualtat entre dones i homes

Composició equilibrada

Conciliació

Coresponsabilitat

D

Dèficit democràtic

Democràcia paritària

Drets sexuals i reproductius

Desagregació de dades per sexe

Discriminació directa

Discriminació horitzontal

Discriminació indirecta

Discriminació vertical

Diversitat de gènere

Doble Jornada

E

Empoderament

Espai públic- Espai privat

Estereotips

Estratègia dual

Estudis sobre l'ús del temps

Ètica de la cura

F

Feminisme

Feminisme dialògic

Feminisme de la diferència

Feminisme de la igualtat

G

Gènere

I

Igualtat de sexe

Igualtat d'oportunitats

Impacte de gènere

Indicadors de gènere o d'igualtat

Indicadors no androcèntrics o sensibles a la diferència sexual

Invisibilitat

L

Llistes cremallera

M

Mainstreaming de gènere

Model d'igualtat en femení

Model d'igualtat en masculí

P

Patriarcat

Plans d'Igualtat

Principi d'igualtat de tracte entre dones i homes

Polítiques d'igualtat

S

Segregació horitzontal

Segregació vertical

Sexisme

Sexisme en el llenguatge

Sistema sexe-gènere

Sostre de vidre

T

Terra enganxós

Transversalitat

V

Violència de gènere

Visibilització

A

ACCIÓ POSITIVA: són mesures específiques, a favor de les dones, per a corregir situacions patents de desigualtat de fet respecte als homes, a fi de fer efectiu el dret constitucional a la igualtat. Tals accions, que seran aplicables en tant subsistisquen les dites situacions, hauran de ser raonables i proporcionades en relació amb l'objectiu perseguit en cada cas (Llei Orgànica per a la Igualtat Efectiva de Dones i Homes (LOIEMH), art. 11).

AGENT PER LA IGUALTAT: aquella o aquell professional l'objectiu del/la qual és l'anàlisi, intervenció i avaluació de situacions discriminatòries per raó de gènere, incorporant al seu àmbit d'actuació el desenvolupament de polítiques d'igualtat i principi de mainstreaming i implementant plans d'actuació la finalitat dels quals és la promoció, incorporació i desenvolupament de les dones en totes les esferes de la vida (Estudio de la situación de Agente de Igualdad de Oportunidades en España. Equal Acción 3).

ANDOCENTRISME: supòsit que considera allò propi i característic dels homes com centre de l'univers, paràmetre d'estudi i d'anàlisi de la realitat i experiència universal de l'espècie humana. Confon la humanitat amb l'home-masclé. És una forma específica de sexisme que es manifesta especialment en l'ocultació de les dones i en la seua falta de definició. ("Presupuestos Públicos en Clave de Género", Emakunde).

ASSETJAMENT PER RAÓ DE SEXE: qualsevol comportament realitzat en funció del sexe d'una persona, amb el propòsit o l'efecte d'atemptar contra la seua dignitat, i de crear un entorn intimidador, degradant o ofensiu (LOIEMH, art. 7.2)

ASSETJAMENT SEXUAL: qualsevol comportament, verbal o físic, de naturalesa sexual que tinga el propòsit o produísca l'efecte d'atemptar contra la dignitat d'una persona, en particular quan es crea un entorn intimidador, degradant o ofensiu (LOIEMH, art. 7.1)

B

BRETXA DE GÈNERE: Es refereix a les diferents posicions d'homes i dones i a la desigual distribució de recursos, accés i poder en un context donat. Aquesta diferència es calcula restant Taxa Femenina-Taxa Masculina. Quant menor siga la "bretxa", més a prop estarem de la igualtat (Institut Andalus de la Dona). Constatar una bretxa de gènere significa normalment que hi ha una desigual distribució on el col·lectiu que pertany al gènere femení forma el grup que queda amb menys recursos, poder etc. (*Diccionari sobre gènere i temes connexos*).

- **Bretxa salarial:** es refereix a les diferències salarials entre dones i homes, tant en l'exercici de treballs iguals com la produïda en els treballs "feminitzats".
- **Bretxa tecnològica o digital** s'utilitza per a designar les desigualtats entre dones i homes en la formació i en l'ús de les noves tecnologies.

C

COEDUCACIÓ: La Llei General d'Ordenació del Sistema Educatiu (LOGSE) estableix com a normatiu el principi de no discriminació per raó de sexe i com a principi educatiu la formació en igualtat entre els sexes i el refusament de tota forma de discriminació. La coeducació és un mètode educatiu que parteix del principi de la igualtat dels sexes i de la no discriminació per raó de sexe. Coeducar significa *educar* conjuntament xiquets i xiquetes a través de l'existència de distintes mirades i visions del món, distintes experiències i aportacions fetes per dones i homes que han de conformar la cosmovisió col·lectiva i sense les que no es pot interpretar ni conèixer el món ni la realitat. Coeducar significa no establir relacions de domini que supediten un sexe a l'altre, sinó incorporar en igualtat de condicions les realitats i història de les dones i dels homes per a educar en la igualtat des de la diferència. És molt important no identificar l'escola coeducativa amb l'*escola mixta* doncs la segona es limita a juntar a les aules l'estudiantat de distint sexe incorporant-lo al món dels homes i deixant fora del món acadèmic tot allò que té a veure amb el món i amb la història de les dones. (www.educastur.princast.es).

- **ESCOLA COEDUCATIVA:** el model d'escola coeducativa pressuposa que el professorat reconega les formes amb les que el sexisme es manifesta en el centre i inclús arriba a reconèixer-se com a part implicada en la producció d'eixa desigualtat. L'escola és una institució que contempla l'eliminació de les desigualtats sexuals i de les jerarquies de gènere. Atén les necessitats dels grups més que dels individus i a les diversitats culturals. Reconeix la no neutralitat escolar. Crea nous ordres discursius, temporals i espacials. Prepara als individus per al món laboral i l'esfera privada i familiar (Amparo Tomé).

COMISSIÓ INTERMINISTERIAL D'IGUALTAT ENTRE DONES I HOMES: és l'òrgan col·legiat responsable de la coordinació de les polítiques i mesures adoptades pels departaments ministerials amb la finalitat de garantir el dret a la igualtat entre dones i homes i promoure la seua efectivitat (LOIEMH, art. 76)

COMPOSICIÓ EQUILIBRADA (Veure *Democràcia paritària*): la presència de dones i homes de manera que, en el conjunt a què es referisca, les persones de cada sexe no superen el seixanta per cent ni siguen menys del quaranta per cent (LOIEMH, Disposició addicional primera). És la definició proporcionada per la Llei d'Igualtat també present en textos internacionals, i utilitzada per a solucionar el percentatge lligat a la democràcia paritària en relació a la necessària presència de dones i homes en els llocs de decisió.

CONCILIACIÓ: suposa propiciar les condicions per a aconseguir un adequat equilibri entre les responsabilitats personals, familiars i laborals. És la definició de la Llei orgànica per a la igualtat efectiva de dones i homes també present en textos internacionals. La mateixa dignitat de la persona i la seua igualtat en drets no s'ha inserit en la normativa fins després de la Segona Guerra Mundial. L'afirmació de la igualtat entre dones i homes és l'expressió d'un nou estat de coses que posa en relleu no sols la necessitat de transformar les mentalitats sinó també d'adequar l'organització social a unes condicions perquè cada dona i cada home puguin combinar la seua vida personal, familiar i laboral de manera que puga tindre temps lliure per a desenvolupar totes les seues potencialitats (GCEA). No obstant això, és un concepte que, tradicionalment ha aparegut lligat, en exclusiva, a les dones, per la qual cosa és necessari transcendir el seu significat per a aconseguir una autèntica "coresponsabilitat", prestant especial atenció als drets dels homes en esta matèria, evitant que les dones siguen les única

beneficiàries dels drets relatius a cura de fills i altres persones dependents, ja que l'assumpció en solitari, per part de les mares, d'aquests drets entra en col·lisió amb el seu dret d'accedir i romandre en l'ocupació.

CORESPONSABILITAT: concepte que va més enllà de la mera conciliació i que implica compartir la responsabilitat d'una situació, infraestructura o actuació determinada. Les persones o agents corresponsables posseeixen els mateixos deures i drets en la seua capacitat de respondre per les seues actuacions en les situacions o infraestructures que estiguen a càrrec seu.

D

DÈFICIT DEMOCRÀTIC: és l'efecte provocat per una participació política desequilibrada respecte els homes i les dones, la qual cosa repercuteix en una disminuïda legitimitat democràtica (Institut Interamericà de Drets Humans).

DEMOCRÀCIA PARITÀRIA (Veure *Composició equilibrada*): sistema d'organització social i política en què es considera que homes i dones han de participar per igual en la presa de decisions i en totes les esferes de la societat, igualtat de participació i drets dels distints col·lectius que componen la societat i que han de formar part dels òrgans decisoris i de govern. El concepte democràcia paritària es defineix, operativament, com una representació equilibrada d'homes i dones, de manera que cap dels dos sexes tinga una presència major al 60% ni menor al 40%. La LOIEMH consagra el dret a la representació en igualtat en la Disposició Addicional 2a reformant la Llei Orgànica del Règim Electoral General per mitjà de l'aplicació de la denominada presència equilibrada. La fórmula electoral pot establir-se en el 50% per a cada sexe, aquesta és la fórmula denominada "sistema cremallera" (fórmula seguida per Castella-La Manxa, Balears i Andalusia). També existeix la fórmula que contempla la LOIEMH, ni més del 60% d'un sexe, ni menys del 40% de l'altre.

DRETS SEXUALS I REPRODUCTIUS: són part dels drets humans i la seua finalitat és que totes les persones puguen viure lliures de discriminació, riscos, amenaces, coercions i violència en el camp de la sexualitat i la reproducció. L'Estat ha de garantir que tota persona pugui: 1) decidir quants fills/es va a tindre; 2) decidir l'espaiament dels fills/es; 3) controlar el seu comportament sexual segons la seua pròpia forma de ser, sentir i pensar sense tindre por o vergonya; i 4) estar lliure de malalties i deficiències que interferisquen amb les seues funcions sexuals i reproductives (www.amnistiapr.org/educacion/presentacions/glosarioterminos.pdf).

DESAGREGACIÓ DE DADES PER SEXE: és un mitjà de conèixer quina és la posició de dones i homes en tots els espais a través de la recollida i desglossament de dades, i d'informació estadística per sexe. Això permet una anàlisi comparativa de qualsevol qüestió, tenint en compte les especificitats del gènere i visibilitzar la discriminació. Recomanat pels organismes internacionals compromesos en la defensa dels drets com un mitjà per a fomentar la igualtat de dones i homes, entre altres, la Resolució del Consell de la Unió Europea relativa a les activitats consecutives a l'any europeu de la igualtat d'oportunitats per a tots (2007). A Espanya la variable sexe està present en la recollida de dades de la majoria d'estadístiques oficials, però cal fer un pas més i introduir el concepte de transversalitat que suposa introduir la perspectiva de gènere en totes les estadístiques (M. Cases Pairals).

DISCRIMINACIÓ DIRECTA (Veure *Principi d'igualtat de tracte*): es considera discriminació directa per raó de sexe, la situació en què es troba una persona que siga, haja sigut o poguera ser tractada, en atenció al seu sexe, de manera menys favorable que una altra en situació comparable (LOEIMH, art. 6.1). També es considera discriminació directa:

- L'assetjament sexual i per raó de sexe (article 7.3).
- El condicionament d'un dret o expectativa de dret a l'acceptació d'una situació d'assetjament per raó de sexe o sexual (article 7.4).
- Tot tracte desfavorable a les dones relacionat amb l'embaràs o la maternitat (article 8).
- Qualsevol tracte advers o efecte negatiu, que es produïska en una persona com a conseqüència de la presentació per la seua banda d'una queixa, reclamació, denúncia, demanda o recurs, dirigida a impedir la seua discriminació i a exigir el compliment efectiu del principi d'igualtat de tracte i oportunitats entre dones i homes (article 9).

DISCRIMINACIÓ HORIZONTAL: quan a les dones se'ls facilita l'accés a ocupacions o estudis que es pressuposen típicament femenins –serveis o indústria de menor desenvolupament-, alhora que troben obstacles i dificultats per a assumir ocupacions que, socialment, es continuen considerant masculines, lligades a la producció, la ciència i els avanços de les tecnologies.

DISCRIMINACIÓ INDIRECTA: la situació en què una disposició, criteri o pràctica aparentment neutres posa a persones d'un sexe en desavantatge particular respecte a persones d'un altre, excepte de la dita disposició, criteri o pràctica, puguen justificar-se objectivament en atenció a una finalitat legítima i que els mitjans per a aconseguir la dita finalitat siguen necessaris i adequats (LOIEMH, art. 6.2).

DISCRIMINACIÓ VERTICAL: és també coneguda com a “sostre de vidre” i és aquella que estableix límits a les possibilitats d'ascens laboral de les dones. Aquest fenomen reconeix que es registra una democratització en l'accés a diversos llocs de treball per part de les dones, però adverteix que els llocs relacionats amb les possibilitats de decisió continuen sent patrimoni dels homes.

DIVERSITAT DE GÈNERE: planteja la necessitat d'incorporar els valors de gènere com un mode útil d'abordar la complexitat i ambigüitat de diferents entorns. Les dones no són considerades com un grup desfavorit, com un col·lectiu que reivindica drets, sinó com a subjectes que tenen valors que aportar a la societat, en general.

DOBLE JORNADA: amb "doble jornada" s'adjectiva la vida quotidiana d'aquelles dones que deuen afrontar l'activitat laboral i el treball domèstic-familiar com únic horitzó viable i obligat. Aquesta suposada conciliació, en la seua diversitat, les porta a compartir un element comú: la manca de temps per viure. Aquesta doble càrrega encara recau en les dones adultes, es fa visible majoritàriament a través de la cura dels fills i filles però persisteix i s'accentua, en l'actualitat donat el creixent envelliment de la població, en les tasques d'atenció i cura de les persones grans. És una doble càrrega de treball assumida de manera sincrònica i quotidiana en un mateix lapsus de temps i perdura al llarg de tot el cicle de vida. (Teresa Tornés).

E

EMPODERAMENT: terme encunyat en la IV Conferència Mundial de les Dones de Beijing (Pequín) en 1995, per a referir-se a l'augment de la participació de les dones en els processos de presa de decisions i accés al poder. Actualment esta expressió comporta també una altra dimensió: la presa de consciència del poder que, individual i col·lectivament, ostenten les dones i que té a veure amb la recuperació de la seua pròpia dignitat com a persones.

ESPAI PÚBLIC-ESPAI PRIVAT: l'espai públic és el gestionat majoritàriament per barons. S'identifica amb l'espai privat de l'activitat, on té lloc la vida laboral, social, política, econòmica; és el lloc de participació en la societat i del reconeixement (àmbit productiu). La naturalesa de l'espai privat, en canvi, s'inscriu en una dimensió propera a allò propi, a allò singular, quedant com l'espai, o situació, susceptible de possibilitar la condició d'estar amb un/a mateixa, de manera creativa o reflexiva (...) la privacitat apareix en la història com a sinònim del culte a la individualitat. La privacitat adopta dos significats:

- A. Com apropiació de sí mateix/mateixa que marca la idea inefable de privacitat.
- A. Com a privació (de sí mateix/mateixa). Aquest contingut limitatiu s'identifica amb l'àmbit domèstic (...) que es redueix a una presència continuada i atenta als assumptes dels i les altres. (Soledad Murillo).
- **ESPAI DOMÈSTIC:** s'identifica amb l'espai on té lloc la criança, els afectes i la cura de persones dependents, és a dir, és el lloc on es cobreixen les necessitats personals. Aquest espai és el que coneix la dona com a la seua màxima responsable. (Soledad Murillo:).

ESTEREOTIPS: són conjunts de creences o imatges mentals molt simplificades i amb pocs detalls sobre un grup determinat de gent que són generalitzats a la totalitat dels membres del grup. El terme sol usar-se en sentit pejoratiu, ja que es considera que els estereotips són creences il·lògiques que només poden ser desmuntades per mitjà de la sensibilització, la reflexió i sobretot l'educació. (Secretaria Tècnica del Projecte Equal, 2007).

ESTRATÈGIA DUAL (Integració de la perspectiva de gènere/transversalitat): integrar sistemàticament les situacions, prioritats i necessitats respectives de dones i homes en totes les polítiques, amb vista a promoure la igualtat entre homes i dones i recórrer a totes les polítiques i mesures generals amb la finalitat específica d'aconseguir la igualtat, tenint en compte activament i obertament, des de la fase de planificació, els seus efectes en les situacions respectives d'unes i altres quan s'apliquen, supervise i avaluen [comunicat de la Comissió COM9667 final de 21.2.1996).

ESTUDIS SOBRE L'ÚS DEL TEMPS: són els estudis i investigacions que mostren la desigual distribució entre dones i homes respecte la càrrega total del treball. Una desigualtat que es posa de manifest a través de l'ús desigual del temps que perjudica, primordialment, a les dones adultes de les societats del benestar, la conseqüència de la qual és que els homes són els principals beneficiaris d'eixe ús desigual del temps. Aquests estudis mostren la falta d'equitat que aquestes societats del benestar toleren i que serveixen per a recordar les limitacions de les polítiques socials de l'Estat del Benestar que no sempre són tingudes en compte (Teresa Tornés).

ÈTICA DE LA CURA: L'ètica de la cura té el seu origen en la crítica que realitza a l'ètica de la justícia i als fonaments bàsics que la sustenten sobre el subjecte moral, l'elaboració del judici moral i la delimitació de l'àmbit moral. L'ètica de la cura, seguida per les dones, consisteix en jutjar tenint en compte les circumstàncies personals de cada cas. Està basada en la responsabilitat per la resta de persones (...). No actuar quan algú ho necessita es considera una falta. Aquesta ètica entén el món com una xarxa de relacions i allò important no és el formalisme, sinó el fons de les qüestions sobre les que s'ha de decidir (Nuria Varela).

F

FEMINISME: El feminisme té els seus referents teòrics propis que es remunten a la Il·lustració. És un pensament d'igualtat, o en altres paraules, és una tradició de pensament polític, amb tres segles d'antiguitat, que sorgeix en el mateix moment en què la idea d'igualtat i la seua relació amb la ciutadania es plantejen per primera vegada en el pensament europeu. Admesa la igualtat de tots els éssers humans, quina raó hi ha perquè la meitat dels éssers humans, totes les dones, no tinguen els mateixos drets reconeguts que té el col·lectiu complet humà? aquesta interrogació és l'origen del pensament feminista (Amèlia Valcárcel).

El feminisme constata la desigualtat per raó de sexe que comporta una situació d'inferioritat sociocultural de les dones enfront dels homes. Aquest fet li porta a reclamar i a defensar la igualtat de dret d'oportunitats dels sexes. La reivindicació de drets per a les dones parteix de la desigualtat de drets de les dones al llarg de la Història en les lleis que els regulaven i en les relacions socials. El feminisme suposa, per tant, una forma diferent de mirar i entendre el món, el poder i les relacions entre els sexes. El feminisme no és un corrent de pensament monolític sinó que presenta distints corrents, a més d'haver anat evolucionant al llarg del temps (www.educastur.princast.es).

- **FEMINISME DE LA DIFERÈNCIA:** corrent que es posiciona en la no equiparació ni superació de la dualitat d'un gènere a l'altre sinó més bé en el desenvolupament de la diferencia genèrica femenina en tots els ordres simbòlics(...) Argumenta que el lloc que ocupem al món i que ens defineix, no està únicament determinat per l'espai que ens ofereix la societat sinó també pel nostre cos de dona amb la seua estructura i els seus cicles vitals que determinen d'alguna manera la nostra mirada sobre el món. Les seues màximes exponents són la psicoanalista francesa Luce Irigaray. A Espanya és important mencionar a Victoria Sendón de León ("Sobre diosas amazonas y vestales") y a Milagros Rivera Garretas ("Nombrar el mundo en femenino. Pensamiento de las mujeres y teoría feminista"). (*Vocabulario Violeta. Ciudad de Mujeres*. <http://www.ciudademujeres.com/vocabulario/A-H.htm>).
- **FEMINISME DE LA IGUALTAT:** moviment que arranca de la reclamació històrica de les dones als segles XVII i XVIII i que es plasma en la Declaració dels drets de la dona i de la ciutadania d'Olympe de Gouges (França, 1791) i en la Vindicació dels drets de les dones de la dona de Mary Wollstonecraft (Anglaterra, 1792), on es reivindica el dret a ser reconegudes en peu d'igualtat respecte els homes. Es recolza en la definició d'igualtat, solidaritat i llibertat, entesa com autonomia personal i respecte cap a l'altre i l'altra. Denúncia l'elaboració de diferències de gènere, construïdes per l'araó patriarcal com a categories naturals, quan en realitat són constructes socials i culturals. Les polítiques de la Unió Europea i dels països democràtics es fonamenten en aquesta idea d'igualtat i feminisme. Feministes representatives d'aquesta corrent són son Simone de Beauvoir i Seyla Benhabib o les espanyoles Celia Amorós (Hacia una crítica de la razón patriarcal, 1985) y Amelia Valcárcel (Sexo y filosofía. Sobre mujer y poder,1991). (*Vocabulario Violeta. Ciudad de Mujeres*. <http://www.ciudademujeres.com/vocabulario/A-H.htm>).
- **FEMINISME DIALÒGIC:** el feminisme dialògic és un enfocament teòric que supera el feminisme de la igualtat i el de la diferència i que es construeix a partir de la pluralitat de veus de totes les dones que decideixen, mitjançant el diàleg igualitari què volen i cóm ho volen (M. Soler).

L'aprenentatge dialògic es converteix així en un element essencial per a fer avançar les propostes de l'aprenentatge cooperatiu cap a opcions més compromeses amb un model d'escola coeducatiu i plural que busque una major igualtat d'oportunitats per a totes i tots (Joan Traver).

G

GÈNERE: concepte que fa referència a les diferències socials (per oposició a les biològiques) entre homes i dones que han sigut apreses, canvien amb el temps i presenten grans variacions tant entre diverses cultures com dins d'una mateixa cultura. (Glossari de termes relatius a la igualtat entre homes i dones. Comissió Europea, 1998).

La IV Conferència Mundial sobre la Dona celebrada en Beijing (1995) va adoptar el concepte de gènere declarant que “el gènere es refereix als papers socials construïts per a la dona i l'home assentats basant-se en el seu sexe i depenen d'un particular context socioeconòmic, polític i cultural, i estan afectat per altres factors com són l'edat, la classe, la raça i l'ètnia”.

- **PERSPECTIVA DE GÈNERE:** Permet analitzar i comprendre les característiques que defineixen les dones i als homes, així com les seues semblances i diferències. Analitza les possibilitats i oportunitats d'ambdós, les seues expectatives, les complexes i diverses relacions socials que es donen entre ambdós gèneres, així com els conflictes institucionals i quotidians que han d'afrontar i les maneres en què ho fan (Agència Espanyola de Cooperació Internacional, 2007). La perspectiva de gènere suposa considerar sistemàticament les diferents condicions, situacions i necessitats en què viuen dones i homes, en totes les polítiques i en els moments de la intervenció: diagnòstic, planificació, execució i avaluació (IV Conferència Mundial de la Dona, Beijing 95).

I

IGUALTAT DE SEXE (Veure *Discriminació per raó de sexe*): la igualtat de sexe s'entén com una relació d'equivalència en el sentit que les persones tenen el mateix valor, independentment dels caràcters o actituds que se'ls associen per ser dones o homes. És un dret fonamental que es recolza en el concepte de justícia social. Implica, per tant l'absència de tota forma de discriminació per raó de sexe.

IGUALTAT D'OPORTUNITATS: principi que pressuposa que homes i dones tinguen les mateixes garanties de participació plena en totes les esferes. És un concepte bàsic per a l'aplicació de la perspectiva de gènere, ja que busca beneficiar per igual a homes i dones, perquè aquests i aquestes puguen desenvolupar plenament les seues capacitats i millorar les seues relacions (tant entre ambdós sexes, com amb l'entorn que els rodeja).

La igualtat de tracte i d'oportunitats entre dones i homes és un principi informador de l'ordenament jurídic i, com a tal, s'integrarà i observarà en la interpretació i aplicació de les normes jurídiques (LOIEMH, art. 4).

IMPACTE DE GÈNERE: consisteix a identificar i valorar els diferents resultats i efectes d'una norma o una política pública en l'un i l'altre sexe, a fi de neutralitzar els mateixos per a evitar els seus possibles efectes discriminatoris.

Decisions que pareixen no sexistes poden tindre un impacte diferent en les dones i en els homes, encara que aquesta conseqüència no estiguera prevista ni es desitjara. Per això es procedeix a una avaluació de l'impacte en funció del gènere per a evitar conseqüències negatives no intencionals i per a millorar l'eficàcia de les polítiques (Guia per a l'avaluació de l'impacte en funció del gènere UE).

Espanya va aprovar la Llei 30/2003 de 13 d'octubre sobre mesures per a incorporar la valoració d'impacte de gènere en les disposicions normatives que elabore el Govern, exemple que han seguit la majoria de les comunitats autònomes.

INDICADORS DE GÈNERE O INDICADORS D'IGUALTAT: INDICADORS DE GÈNERE: Els indicadors de gènere tenen la funció de fer visibles els canvis socials en termes de relacions de gènere al llarg del temps. La seva utilitat consisteix en mostrar la situació específica de les dones i els homes, així com els canvis que es produeixen en els dos grups de població (...) El coneixement que aporten aquests indicadors suposa una aproximació a la situació de les dones i els homes, així com la influència de factors determinats que expliquen diferències de comportaments, actituds i valors entre ambdós sexes(...). Són unes eines imprescindibles per a la planificació de les polítiques, tant per prevenir i emprendre accions com per avaluar altres paràmetres orientatius sobre la situació actual de les dones (Cristina Carrasco).

- **INDICADORS NO ANDROCÈNTRICS O SENSIBLES A LA DIFERÈNCIA SEXUAL:** un sistema d'indicadors no androcèntric s'hauria d'orientar en ambdós sentits. D'una banda, indicadors que reflecteixin l'evolució de la situació de les dones en el que hem denominat la *igualtat en masculí* (per exemple, taxa de participació laboral); i d'una altra, indicadors que reflecteixin canvis en l'expressió de la ideologia patriarcal (per exemple, canvis reals en la segregació per sexe del treball donant valor al treball de cura) (Cristina Carrasco).

INVISIBILITAT: al llarg de la història les dones i les seues aportacions han sigut negades i ocultades. La història de la humanitat s'ha construït des de la visió androcèntrica del món que exclou a les dones, arribant ni tan sols anomenar-la (d'ací, per exemple, la utilització dels termes masculins com genèrics teòricament globalitzadors, l'única realitat de la qual és que oculten i exclouen la presència de les dones). Aquesta invisibilitat de les dones es deu a la desigualtat entre homes i dones que parteix de la superioritat dels uns sobre les altres. Per a canviar aquest món androcèntric i patriarcal és necessari recuperar la història de les dones, tant pel que fa a dones singulars com a totes les aportacions que les dones han fet des de les seues distintes mirades i realitats quotidianes. (www.educastur.princast.es).

LL

LLISTES CREMALLERA: llistes electorals en les que s'alternen homes i dones en tota la llista. La fórmula més exacta és el 50%, però per extensió també es considera la fórmula 60/40, ni més del 60% d'un sexe ni menys del 40% de l'altre. Amb les llistes cremallera s'aconsegueix que la presència de les dones als òrgans de representació no depenga ni de la voluntat d'una persona (...), ni de les decisions dels partits polítics, sinó directament de la Llei Electoral (A. Rubiales).

M

MAINSTREAMING DE GÈNERE (Veure *Transversalitat*): Sol traduir-se per *transversalitat*: l'organització (la reorganització), la millora, el desenvolupament i l'avaluació dels processos polítics, de manera que la perspectiva d'igualtat de gènere s'incorpore a totes les polítiques, a tots els nivells i en totes les etapes, pels *actors* normalment involucrats en l'adopció de mesures polítiques. (Informe final de les activitats del Grup d'especialistes en mainstreaming (EG-SMS), Consell d'Europa, Sèrie Documents, número 28, 1998).

MODEL D'IGUALTAT EN FEMENÍ: model que té com a objectiu la qualitat de vida de tota la població. Això requereix la plena integració dels homes en les activitats no remunerades. Atès que aquestes activitats requereixen una dedicació variable al llarg de la vida activa, l'estructura sociolaboral ha d'adequar-se a les necessitats homes i dones que assumeixen en condicions

d'igualtat el treball familiar domèstic, que permet realitzar l'activitat mercantil i no mercantil, mantenint un equilibri harmònic per a totes les persones.

MODEL D'IGUALTAT EN MASCULÍ: té com a objectiu la igualtat en la participació al mercat laboral. Representa que les dones anirien progressivament integrant-se en el mercat de treball, participant en l'ocupació en igualtat de condicions amb els homes. La idea és que les dones s' "igualen" als homes respecte al que ha sigut l'activitat bàsica per als mateixos. Ara bé, el model de participació masculí implica llibertat de temps i acció per a dedicar-se al mercat; per tant, queda poc espai per a activitats relacionades amb l'atenció de les persones.

P

PATRIARCAT: forma d'organització social, política i econòmica apareguda en les societats agràries on alguns barons adults dominen a dones i xiquets a fi de transmetre la propietat i assegurar la filiació legítima dels fills. Les dones són confinades en l'espai privat i a la funció reproductora, mentre que els barons es reserven l'espai públic. En el seu sentit literal significa *Govern dels pares*. Els debats sobre el patriarcat van tindre lloc en distintes èpoques històriques, i van ser represos en el segle XX pel moviment feminista dels anys seixanta en la busca d'una explicació que donara compte de la situació d'opressió i dominació de les dones i possibilitaren el seu alliberament. Gerda Lerner (1986) ho ha definit en sentit ampli, com "la manifestació del domini masculí sobre les dones i xiquets/es de la família i l'ampliació d'eixe domini sobre les dones en la societat en general. Les teoritzacions sobre patriarcat van ser essencials per al desenvolupament dels distintos corrents del feminisme, en les seues versions radical, marxista i materialista, entre altres (www.amnistiapr.org/educacion/presentaciones/glosarioterminos.pdf).

PLANS D'IGUALTAT: els plans d'igualtat fixaran els objectius d'igualtat a aconseguir, les estratègies i pràctiques a adoptar per a la seua consecució, així com l'establiment de sistemes eficaços de seguiment i avaluació dels objectius fixats (LOIEMH, art. 46.1). Sorgeixen en la Unió Europea per a fomentar la igualtat entre dones i homes. També es denominaven Pla d'Igualtat d'oportunitats. Tant l'Estat com les comunitats autònomes els han aprovat. Poden ser de caràcter general per a totes les polítiques de l'Estat, la Unió Europea o les comunitats autònomes, o també per a les empreses i administracions públiques.

PRINCIPI D'IGUALTAT DE TRACTE ENTRE DONES I HOMES (Veure *Discriminació*): principi informador d'ordenament jurídic que s'integra en ell i ha d'observar-se en la interpretació i aplicació de les normes jurídiques. Suposa l'absència de tota discriminació per raó de sexe, ja siga directa o indirecta. S'utilitza el terme discriminació de sexe per a al·ludir a una situació en què una persona o un grup de persones rep un tracte diferenciat quant al seu sexe, la qual cosa condicionarà que li siguen reconeguts més o menys drets i oportunitats.

POLÍTIQUES D'IGUALTAT D'OPORTUNITATS: les polítiques d'igualtat es defineixen "com el conjunt de les decisions, objectius i mesures adoptades per les institucions públiques en relació amb el foment de la igualtat entre dones i homes i amb la millora de la situació socioeconòmica, política i cultural de la dona" (María Bustelo i Emanuela Lombardo).

S

SEGREGACIÓ HORINTZONTAL: concentració de dones i/o homes en graus i nivells específics de responsabilitat, d'ocupacions o opcions acadèmiques i/o formatives. En l'elecció influeix més el rol de gènere, que la lliure opció personal. (www.recursosmujeres.org).

SEGREGACIÓ VERTICAL: exclusió de les dones dels llocs directius i adhesió de les mateixes a les activitats de menor prestigi en les institucions. Aquesta infrarrepresentació de les dones en càrrecs superiors i la seua sobrerrepresentació en càrrecs de menor nivell es repeteix entre ocupacions, entre sectors, opcions acadèmiques i formatives, etc. (Marta Martín Llaguno).

SEXISME: terme que refereix a la suposició, creença o convicció que un dels dos sexes és superior a l'altre. Normalment és expressat en un context de certs comportaments i estereotips tradicionals basats en el sexe, els quals resulten ser un conjunt de pràctiques discriminatòries cap als membres del suposat sexe inferior. L'ús més freqüent es refereix a la convicció de la superioritat del baró respecte a la dona (Glossari de termes. Roma: IPS, 1997). Mecanisme pel qual es privilegia un sexe sobre un altre. Conceptes i conductes patriarcal que manté en situació d'inferioritat i subordinació al sexe femení. Està present en totes les formes de la vida social i tots els àmbits de les relacions humanes, és a dir, les formes pràctiques d'actuar (Glossari feminista Universitat Nacional del Comahue).

SEXISME EN EL LLENGUATGE: El llenguatge és com un mirall que reflecteix la societat que l'utilitza; una eina que vehicula el nostre pensament, organitzant-lo i estructurant-lo, incorporant creences, valors, prejudicis i estereotips. Per això, la persistència de pràctiques discriminatòries en l'ús de llenguatge no és cap altra cosa que un senyal de la presència generalitzada de sexisme en la nostra cultura. L'asimetria entre els conceptes masculins i els femenins, el genèric masculí com a pretès universal o l'exclusió de les dones en tant que subjectes del discurs, són els principals biaixos discriminatoris en l'ús del llenguatge (Eulàlia Lledó).

SISTEMA SEXE-GÈNERE: sistema sociocultural a través del qual s'associa al sexe reproductiu un conjunt de valors, creences i actituds. Tradicionalment les dones, a Occident, s'han associat a conceptes com la sensibilitat, dolçor, bellesa, espai interior, altruisme, paciència, família, etc. I aquestes característiques són assumides com naturals per la societat. De forma oposada i complementària s'adjudica a l'home les característiques de proveïdor, conquistador, caçador, agressiu, amo de l'espai públic, etc. Des d'ací es construeix una relació simbòlica desigual de la dona privada i dèbil i l'home públic i fort en un joc de sotmetiment-dominació. (*Glossari de termes sobre Gènere, Sexualitat i Discriminació*. Amnistia Internacional-Xile. Unitat de Consciència de Gènere).

Mentre el sexe fa referència a la diferència biològica existent entre dos individus, el gènere és una construcció sociocultural, que defineix característiques emocionals, intel·lectuals i de comportament pel fet de pertànyer a algun dels dos gèneres: masculí o femení. El procés de socialització (aprenentatge de patrons culturals i socials que permeten integrar-se en un grup social) és diferent segons el sexe, assignant models (culturals i socials) diferents per a les dones i per als homes, en funció d'allò tradicionalment establert per a uns/unes i per a altres; en funció, en definitiva, de models impostos. Segons Seyla Benhabib, *és el mode essencial en què la realitat social s'organitza, es divideix simbòlicament i es viu experimentalment*.

SOSTRE DE VIDRE : a partir dels anys huitanta nombrosos estudis realitzats des de les diverses Ciències Socials intenten donar resposta a la pregunta de per què les dones es troben infrarrepresentades en els llocs de poder i presa de decisions, utilitzant el terme “sostre de vidre” (“glass ceiling”) (Segerman-Peck, 1991; Pwell, 1991; Davison i Cooper, 1992) en al·lusió metafòrica a les barreres transparents que impedeixen a moltes dones amb elevada qualificació accedir i promocionar en les esferes del poder econòmic, polític i cultural. Existeix consens sobre els principals pilars que el sustenten a través de dos categories d’anàlisi: explicacions basades en factors personals interns (que prenen com a punt de partida la influència de la socialització en el desenvolupament de característiques diferencials entre homes i dones). I, explicacions basades en factors socials externs (conseqüències derivades de la cultura patriarcal, creadora de relacions de poder asimètriques entre homes i dones en base al establiment de rols de gènere diferencials i complementaris). (Maite Sarrió).

T

TERRA ENGANXÓS: el “terra enganxós” és altre concepte emparentat al fenomen del “sostre de vidre” i es refereix a les obligacions que des de l’àmbit domèstic s’imposa a les dones per a que no abandonen eixe espai, que crea nombroses dificultats que afronten les dones per a despegar-se del “terra enganxós” que les atrapa en obligacions i sol·licituds per quins o quines es senten abandonats/des per l’eixida de les dones cap a altra esfera no domèstica. Aconseguir l’equilibri entre les demandes externes i les que apareixen des de la família i la llar, des d’ eixe “terra enganxós”, arriba a ser un esforç físic i emocional considerable i font de conflictes per a les dones (Evangelina García Prince).

TRANSVERSALITAT (*Veure Mainstreaming de gènere*): suposa la integració de la perspectiva de gènere en el conjunt de polítiques, considerant, sistemàticament, les situacions, prioritats i necessitats respectives de dones i homes, amb vista a promoure la igualtat entre ambdós sexes i tenint en compte, activa i obertament, des de la fase de planificació, els seus efectes en les situacions respectives d’unes i altres quan s’apliquen, supervisen i avaluen.

V

VIOLÈNCIA DE GÈNERE: tot acte de violència, basat en la pertinença de la persona agredida al sexe femení, que tinga o pugua tindre com a resultat un dany o patiment físic, sexual o psicològic per a la dona, així com les amenaces de tals actes, la coacció o la privació arbitrària de la llibertat, tant si es produeixen en la vida pública com en la privada (Llei Orgànica 1/2004, de 28 de desembre, de Mesures de Protecció Integral contra la Violència de Gènere, art. 1). La violència de gènere es manifesta com el símbol més brutal de la desigualtat existent en la nostra societat. Es tracta d’una violència que es dirigeix sobre les dones pel fet mateix de ser-ho, per ser considerades pels seus agressors faltes dels drets mínims de llibertat, respecte i capacitat de decisió

VISIBILITZACIÓ (*Veure Invisibilitat*): Procés de fer visible l’invisible, de traure a la llum i incorporar la història i la vida de les dones a la nostra realitat, i a la història. La visibilització suposa el reconeixement i revaloració de la història de les dones, del seu paper en el món i en la vida, en definitiva, la idea d’igualtat entre homes i dones (www.educastur.princast.es).